

TERMELÉSFEJLESZTÉS ÉS MELIORÁCIÓ*

LÓRINCZ JÓZSEF

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, Budapest

Mint ismeretes, az élelmiszer- és fagazdaság termelési eredményei és az életszínvonal alakulása között a legszorosabb kapcsolat van. Ennek érdekében a IV. ötéves terv során az élelmiszergazdaságban biztosítani kell, hogy a bruttó termelési érték évenként mintegy 3%-kal növekedjék. Ezért van különös jelentősége annak a felismerésnek, mely szerint a mezőgazdaságban felhasznált emberi munkának, valamint az ipari eredetű anyagok és eszközök felhasználásának hatékonysága döntően a talajok termékenységétől függ. Sajátos viszonyaink között ennek fontosságát csak tovább növeli, hogy

- országunk igen változatos talajtakaróval rendelkezik, melynek mintegy 50%-án a termelést káros talajtulajdonságok akadályozzák;
- termelésbe vonható „szűz” — tartalék — területekkel nem rendelkezünk, sőt
- a népgazdaság különböző ágainak fejlődése főként az urbanizáció jelentős területkivonásokkal jár és ma már bizonyos, hogy az élelmiszergazdaság előtt álló feladatokat egyre csökkenő termőterületen kell megvalósítanunk. (Az elmúlt évtized alatt kb 265 000 ha-val csökkent a mezőgazdasági terület.)
- továbbá vízrajzi és topográfiai adottságaink miatt számottevőek azok a területek, melyeken rendszeresek a vízjárások. Emiatt itt a termelés intenzifikálása csak meglehetősen nagy és talán nem is mindig indokolható kockázatvállalással lehetséges.

Mindezekhez hozzátartozik az a megállapítás is, hogy országunkban nagy népsűrűségi mutatók mellett az élelmiszer- és fagazdaság termékei iránt a kereslet mennyiségben is, minőségben és választékban is egyre növekszik. Az is említésre méltó, hogy a mezőgazdasági *termelés sajátosságaként* az eddigieknél nagyobb termelésracionalizálási folyamat megy végbe, s ennek következményeivel a talajhasznosításban is számolnunk kell. Pl. a 20%-nál meredekebb lejtőkön — ahol a nagyüzemi gépesített gazdálkodás feltételei nincsenek biztosítva — a művelési ágváltoztatás szinte elkerülhetetlen.

Ezek figyelembevételével a termelésfejlesztés terén döntő fontosságúvá

* Előadás a Talajtani Társaság Vándorgyűlésén. Szombathely 1972.

vált a mezőgazdasági művelés alatt álló területeken a talajok termékenységének további növelése, a természeti erők ellen való fokozott védekezés. E sokirányú tevékenységben meghatározó jelentősége van a talajok jobb táplálóanyag-ellátásának, a víztakarékos talajművelési rendszerek alkalmazásának. Emellett egyes térségekben a káros talajtulajdonságok megváltoztatását talajjavítások útján, az erózió és defláció pusztításait talajvédő gazdálkodással és ezek berendezkedéseivel; a talajok káros víztelítődésének megakadályozását pedig különböző vízrendezési létesítményekkel kell biztosítanunk. Mint ismeretes, ezek a beavatkozások önmagukban is hatékonyak lehetnek, azonban eredményességük ugrásszerűen növekszik, ha ezeket komplexen hajtják végre.

A talajok termékenységének növelése és ennek megvédése érdekében minden társadalom igyekszik különböző, törvénybe foglalt intézkedéseket tenni. Így történt ez hazánkban is. A törvénybe foglaltak megvalósítását szolgáló komplex munkák anyagi alapjait a 3004-es kormányhatározatok, valamint egyéb jövedelemszabályozó intézkedések teremtették meg, melyek a VI-os Földtörvény végrehajtását célozzák.

A szakmai megalapozást az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság által kidolgoztatott és az érdekelt tárcák által elfogadott koncepció-terv biztosítja. Ezt a munkát nagymértékben elősegítették az Országos Vízgazdálkodási Keretterv-nek a vízgyűjtők helyzetét és távlati fejlesztési célkitűzéseit magába foglaló részei. Ezt követte 103 dombvidéki terület *talajvédelmi tanulmányterveinek* folyamatos kidolgozása, melyhez 1969-től kapcsolódik a síkvidéki területek meliorációs tanulmányterveinek elkészítése.

A mezőgazdasági és élelmiszerügyi miniszter az OVH elnökével egyetértésben rendeletileg szabályozta az üzemi meliorációs tervek tartalmi követelményeit, valamint a munkák végrehajtásának rendjét. A megtett intézkedések hatására ma már 3 millió ha területen megvan a komplex tevékenység térségi összefüggéseit feltáró és a feladatok nagyságát, azok megvalósításának sorrendjét összefoglaló tanulmányterv. Szabályozásra kerültek ezek jóváhagyásának és felhasználásának módjai is. (Ennek alapján a munka végrehajása jelenleg mintegy 300 üzemben folyik.)

A termelés és műszaki fejlesztéssel kapcsolatos tevékenység közül egyik legszámottevőbb munka az 1963-ban megkezdődött nyugat-dunántúli komplex melioráció, melynek eredményeit ma már mérni lehet. Ebben a munkában úttörő szerepe volt a Keszthelyi Agrártudományi Egyetemnek. A kutatási és kísérleti munkák végzése során példát mutatott abban, hogy miként lehet a tudomány eredményeit a gyakorlatban hasznosítani. Szervezetet hozott létre, mely ma már a tervezés és előkészítés bázisa. Pédát mutat abban is, miként lehet a gyakorlatba átültetett módszerek rendszeres értékelésével döntésre, érett javaslatokat tenni a felsőbb szervek felé és hogyan lehet az egész mezőgazdaság számára közkinccsé tenni a megszerzett helyes, jó tapasztalatokat.

Mi ezt a munkát sokra értékeljük. Lehetőségeinken belül anyagilag is

támogatjuk. Segítjük, hogy az itt szerzett értékekből az ország más területén dolgozó mezőgazdasági üzemek is gazdagodhassanak.

Hasonlóképpen értékeljük a különböző szervek munkáját is, de elismeréssel kell szólni azoknak az üzemi vezetőknek a tevékenységéről itt Vas megyében és az ország más területén is, akik korszerűen gondolkodva felismerték saját érdekeiket és utat nyitottak a komplex meliorációnak. Ma már nyugodtan elmondhatjuk, és az őrsegi tapasztalatok külön is megerősítettek bennünket abban, hogy az ilyen beavatkozások ott és csak ott lehetnek eredményesek, ahol a mezőgazdasági üzemek vezetése megszilárdult, munkaszervezeteik stabilak és a bővített újtermelés anyagi feltételeit meg tudják teremteni.

A meliorációs munkák végrehajtásában államunk hathatós segítséget biztosít. Nemcsak azzal, hogy kutató bázisokat, intézeteket tart fenn, szakvállalatok működtetését biztosítja, hanem igyekszik a szaktanácsadáson keresztül is hozzájárulni az eredményes munkához. Talán az is érthető, hogy a jelentős állami pénzek felhasználása szükségessé tette az ellenőrzés fokozását. Ezért az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézetet javaslatunkra a kormány hatósági jogkörrel ruházta fel. Úgy véljük, hogy e lehetőséggel az intézet helyesen él és így az állami vezetés felé megnyugtató helyzet alakulhat ki, de a mezőgazdasági üzemek alapvető érdekei is védelmet kaphatnak.

Az elmúlt időszak komplex meliorációs munkái során szerzett tapasztalatok hozzájárultak többek között a tervezési módszerek továbbfejlesztéséhez, az előkészítés, lebonyolítás és kivitelezés szervezeteinek kialakulásához. Rámutattak azokra a feltételekre, melyek a beavatkozások hatékonyságát biztosíthatják. Hatásukra a növénytermesztés hozamai jelentősen növekedtek. Azok a különbségek, melyek a meliorálás előtt a megyei átlaghoz viszonyítva jelentkeztek, kiegyenlítődték. Itt Nyugat-Dunántúlon pl. lehetővé vált a munka eredményeként a kedvező évi csapadékmennyiség hatékony felhasználása és összességében megnyílt az intenzív gazdálkodás útja, mód nyílik többek között a gazdaságos szarvasmarhatartás növelésére is. Nem túlzok, ha azt állítom hogy végeredményében jelentősen hozzájárult az élelmiszergazdaság előtt álló feladatok megoldásához. Részesévé lett a termelésfejlesztési koncepcióknak és annak megvalósításához ad segítséget. Mint arról meggyőződhetünk, nemcsak a táj és a rajta folyó termelő munka, hanem az ott élő emberek, szövetkezeti tagok gondolkodásmódja, termelői igyekezete, emberi léte és magatartása is kedvezően változott meg. Ennek társadalompolitikai jelentőségét, úgy gondolom, nem kell külön értékelnem.

Befejezésül néhány olyan általánosítható országos tapasztalatot kívánok megemlíteni, melyet az utóbbi két évben szereztünk. A rendelkezésre álló adataink szerint a meliorációs munkák üteme jó néhány területen a kelleténél még ott is lassúbb, ahol a kivitelezésnek anyagi feltételei rendelkezésre állnak. Még mindig előfordul, hogy az általánosan elfogadott elv helyett a támogatási kereteink koncentrálása nem megfelelő.

Bár mindenki elfogadja ennek szükségességét, sajnos az elv gyakran elválik a gyakorlattól, ezért külön kértük a megyei mezőgazdasági osztályok illetékeseit, hogy ahol szükséges, változtassanak ez irányú gyakorlatukon. Azt is kifogásolhatjuk, hogy megfelelő előkészítés hiányában az egyik vagy a másik, gyakran mindkét fél hibájából sokáig húzódnak el a szerződéskötések. (Ma is jelentős a le nem kötött meliorációs támogatási keret. Tehát javítani kell az előkészítés munkáit.)

Zavarják a még eredményesebb tevékenységet a tervezési munkáknál tapasztalt hiányosságok is. Éppen ezért és a munka áttekinthetősége érdekében ez évben kiadjuk a lejtős területek üzemi meliorációs tervezésének irányelveit. Úgy gondoljuk, ez nagymértékben hozzájárul majd a tervek egységesítéséhez és azok szakmai megalapozottságához. Szeretnék emlékeztetni arra, hogy a terv elfogadása nagyobb figyelmet kíván az üzemek vezetőitől. De indokoltnak látszik a tervezői jogosultság szabályozása is.

Fel kell hívni a figyelmet a kivitelezésnél tapasztalt kedvezőtlen jelenségekre. Az ellenőrzések feltárták, hogy a munkák végrehajtásához előírt építési naplót több helyen nem vezetik, műszaki ellenőrről nem gondoskodnak. Egyes üzemek saját kivitelezésben olyan munkákat is elvállalnak, melyhez nincsenek meg a személyi és egyéb feltételeik. Az a kérésünk, hogy jobban támaszkodjanak az üzemek a szakvállalatokra és a társulatokra.

Végül szeretném hangsúlyozni, hogy minden igyekezet és jószándék eredménytelen maradhat, ha a mezőgazdasági üzeink vezetői, szakemberei nem teremtenek olyan feltételeket, melyek biztosítékul szolgálnak a hatékony melioráció fogadására. Itt elsősorban a speciális szakmai ismeretek fontosságára gondolok. Megvannak a továbbképzésnek szervezeti keretei, kérésünk az, hogy bátrabban éljenek üzeink ezzel a lehetőséggel. Meg vagyunk győződve arról, hogy közös erőfeszítéseink e téren is eredményesek lesznek.